

סיבוב ראשון

היה או לא היה. היטלר וההמון בהכרזת המלחמה



של ויכוחים עם מפקד הדיוויזיה, שהתעקש שהפעולה לא הייתה יוצאת דופן משום בחינה. עקשנותו של גוטמן גברה. על פי עדויות מסוימות, סגן גוטמן ענה את העיטור על חוזה של היטלר באתו טקס שבו הוא עצמו, גוטמן, קיבל אף הוא את גבורה מקביל על אומץ לב בשדה המערכה. היטלר ענה את העיטור עד סוף המלחמה, וגם כשכיהן כפיהדר. תמיד נמנע מלפרט את נסיבות קבלתו הסתמיות למדי, ותמיד נמנע מלציין בזכות מי קיבל אותו. פעם אחת, ב־1941, בעיצומה של מלחמת העולם השנייה, העלה את העניין ברדכו המעוותת. זה היה בשיחה עם סגנו מרטין בורמן ועם נאצים בכירים אחרים במפקדתו. "לא ענדתי את צלב הברזל בזמן מלחמת העולם", כיוב, "כי ראיתי מי עור זכה בו. היה לנו יהודי בשם גוטמן ביחידה. מוג לב. הוא ענה את צלב הברזל, והיה מבחיל לראות את זה. בושה לצבא הגרמני".

הוגו גוטמן החזיק לאחר המלחמה בחנות לריהוט משרדי בעיר נירנברג. הוא נאסר ב־1938 על ידי הגסטאפו, אך קציני האסאס, שידעו על עברו כמפקדו של היטלר, וגורמים אנטי־נאציים במשטרה הגרמנית, הביאו לשתדלונות ומעצרו. עם פרוץ המלחמה נמלטה משפחת גוטמן לבלגיה. במאי 1941, זמן קצר לפני שהנאצים כבשו את בריסל, הצליח להימלט שוב בסיוע אמריקני לפורטוגל דרך צרפת ומשם המשיך לארצות הברית. המשפחה התיישבה בסנט לואיס. גוטמן שינה את שמו להנרי ג' גרנט וחזר לעסקי הרהיטים. האיש שהעניק להיטלר את סמל הגבורה שלו נפטר ב־1971 והוא בן 91.

ככל הירוע גוטמן היה היהודי היחיד שעמד בקשר רציף עם היטלר במהלך חייו, לבר מרופא יהודי שטיפל בו ובמשפחתו בילדותו. לצערנו לא השתמרה שום עדות מפיו באשר לפקודו היטלר ולמחשבותיו עליו.

העריק האוסטרי שש לקרב

המלחמה כולה הייתה, מבחינת המפליץ שיום את המלחמה שבאה אחריה והאפילה עליה, חוויה מעצבת. ההודעה על הכרזת המלחמה, ב־2 באוגוסט 1914, חילצה מאדולף היטלר התפרצות של שמחה. מצלמתו של היינריך הופמן לכדה אותו בתוך המון מריע במינכן. הופמן עתיד היה להיות הצלם הרשמי של היטלר, אך ב־1914 הוא כלל לא הכיר את הצייר הווינאי הצעיר שהיגר לעיר הגרמנית. כשהיטלר כבר היה פוליטיקאי ידוע, ב־1929, הופמן היה הצלם שלו, הוא חיפש ומצא בעזרת זוכיות מגדלת את פניו של הבוס שלו בצילום הישן. התמונה עם הצעיר המשופם הצוהל בתוך ההמון כיכבה בתעמולה של גבלס, שהציג את היטלר כפטריוט ואיש העם, נמכרה באילפי עותקים והוכנסה לספרי הלימוד בגרמניה. כיום סבורים החוקרים שלא זוכיות מגדלת הייתה כאן, אלא ריטוש דיו שבעזרתם הכניס הופמן את היטלר לתמונה שכלל לא היה בה.

צולם בקהל המתרונן או לא צולם, היטלר אכן שמח על פריצת המלחמה. הוא מעולם לא רצה לשרת בצבא האוסטרי, שאליו צריך היה להתגייס על פי אורחותיו, שכן שנה את האימפריה האוסטרית־הונגרית הרב־לאומית. הוא התחמק בתירוצים שונים ממכתבי הגיוס שקיבל, והצבא האוסטרי שאיים לאוסרו כעריק החליט לבסוף שהוא גם אינו כשיר להילחם.

אבל היטלר בהחלט היה כשיר להילחם, והיה נחוש להילחם אך רק בצבא גרמניה. הוא הגיש בקשה להתגייס כמתנדב לצבא הגרמני, ולשמחתו קיבל בתוך יום תשובה חיובית ממשרד מלך בוואריה. חקירה שהתקיימה לאחר ניסיון הפוטש שלו נגד ממשלת בוואריה ב־1924 הראתה שהוא קיבל את האישור רק כתוצאה מטעות ביוקריטית של פקיד שלא הבין שהוא אינו אזרח גרמניה. הוא חשש פן תיגמר המלחמה בטרם נלווה: כן, בתחילת מלחמת העולם הראשונה ההערכה הייתה שזו מלחמה של גומרים־הולכים. כבר בימים הראשונים נקלעה יחידתו של היטלר לקרבות קשים שבהם נהרגו 70 אחוז מאנשיו, חלקם



צ'רצ'יל (בתמונה מ־1912) לקח על עצמו את מלוא האחריות לכישלון בגליפולי והתפטר מהממשלה. הוא יצא לחצי שנה לשירות קרבי בחזית המערבית, שם שימש מפקד גדוד. ב־1917 מונה לשר החימוש - ובמסגרת תפקיד זה התוודע לד"ר חיים ויצמן, היכרות ששללה את הדרך להצהרת בלפור

את צלב הברזל משום שבעת שנשא תשורות מהמפקדה ליחידה קרמית נתקל בכיתה של 15 צרפתים. הודות לצלילות דעתו, אומץ לבו ומיומנותו בתכסיסי הפתעה, שכמו נלקחו מספרי קרל מאי על האינדיאני וינטו והצייר הגרמני יד הנפץ שהיו חביבים עליו, הצליח החייל המעוט להתגבר על חיילי האויב ולהוליכם בשבי אל מפקדו לגמרי לברו. שמו היהודי של המפקד נשמט משום מה בספור. סיפורים דומים שהופצו בגרמניה על היטלר תיארו, באופן דומה עד להחשיר, כיצד שבה החייל האמיץ פטרול בריטי של 15 איש, או כיצד פילס את דרכו בקרב באש כבדה מאין כמוה וכך מנע הפגזה שאיימה על עמדה גרמנית. הסיפורים, ובמיוחד העיטורים שהראו שיש להם כסיס, נתנו לאוסטרי שהתנדב לצבא גרמניה עמדה נעלה בגרמניה, כגיבור מלחמה מוכח שיש לו מה להגיד לגרמנים שאינם גיבורים כמוהו. למעשה, צלב הברזל הוא ניתן להיטלר על העברת שרר חשוב מהמפקדה לחזית תחת אש כבדה ביותר, משום שקווי הטלפון נותקו. היטלר ביצע את המשימה לאחר שהובטח לו שיקבל את האות אם יביצע אותה. בנסיבות הימים ההם, בשוחות שבין גרמניה וצרפת, לא היה זה מעשה גבורה יוצא דופן אלא אירוע יומיומי. לגוטמן נדרשו כמה שבועות

מנהיגי הצדדים במלחמת העולם השנייה השתתפו בצעירותם במלחמה הגדולה שקדמה לה ושעיצבה את דמותם. במיוחד זה נכון לגבי היטלר, המתנדב האוסטרי הנלהב לצבא גרמניה, שמפקד יהודי התעקש להמטיר עליו צל"שים וגיבור מלחמה בריטי יישם בו טוהר־נשק אחד יותר מדי

אלי אשד

מפקדו הישר של אדולף היטלר במלחמת העולם הראשונה היה יהודי. סגן הוגו גוטמן. גוטמן הוא שהמליץ על היטלר, והשתרל בשבילו, בקבלת עיטורי ההצטיינות שלו על אומץ בקרב. הצורך שחולל את מלחמת העולם השנייה שירת במלחמה שקדמה לה כקשר קרבי בקו החזית בין צבא גרמניה לצבא צרפת, בגרוד שאיבד במלחמה חמש שישיות מחייליו. כבר בדצמבר 1914 עוטר רביטוראי היטלר בצלב ברזל מדרגה שנייה, עם עוד כשישים מחיילי הגרוד. בקיץ האחרון למלחמה קטף עוד שני אותות הצטיינות, כיוזמת סגן גוטמן; במאי 1918 זכה בצל"ש גרודי על אומץ לב מול האויב, ר 4 באוגוסט קיבל את הסמל שהיה גאה בו יותר מכול: צלב הברזל מדרגה ראשונה, שרק לעתים רחוקות זכו בו חוגרים מן השורה. כספרי הלימוד של בני הספר בגרמניה הנאצית זכה עיטור נכבד זה למקום של כבוד. סופרה שם גרסה שהמציא היטלר, או אולי התועמלן שלו גבלס, ולפיה הוא קיבל



סינוב ראשון

כאש גרמנית. לאחר שנים סיפר היטלר שקרבות ראשונים אלה עיצבו אצלו את ההכרה ש"החיים הם מאבק תמידי נורא".

ב־3 בנובמבר 1914 הוא הועלה לדרגת רביטוראי, ובדרגה זו נשאר עד סוף המלחמה. הוא אמנם נראה למפקדיו מהימן וציתון, ועד מדרה אף קיבל כאמור הכרה מחמיאה לאומץ הקרבי שלו, אך המפקדים החשיבו אותו כחסר מנהיגות, שכן נטה להתבודד ונראה חולמני. נראה שגם היטלר עצמו לא נלהב מהעלאה בדרגה, כי חשש שהורב יביא להרחקתו מהיחידה שאת החיים בה חיבב ואסר הרגיש בה התעלות שלא חש עד אז מעולם. ואכן, ככל הידוע לו היו להיטלר חברים מקרב רעיו לחפזיות. אמנם לימים, כשהיה פזיזר, הרבו ותיקי הגרוד לפנות אליו בבקשה להמכה כספית או לז'וב, כהזכרים את מימיה בחד בשוחות, והוא נהג להיעתר להם. אולם נראה שירידו האמיתי היחד בשוחות היה כלב ושמו פוסל, טרייד לבן שנדר אליהם מקווי האויב. היטלר לימד אותו תעלולים ורווח נתת מידידותו. כשהיחידו נאלצה לזוז למקום אחר ההכלב נעלם, הוא לא ידע את נפשו מצער. "חוזיר שלקח אותו ממני לא ידע מה הוא עשה לי", אמר כעבור שנים רבות. הוא מעולם לא גילה צער דומה על אדם כלשהו.

פעם על הכוונת, פעם על הקו

בין שליוחת לשליוחת, במפקדה ובשוחות, מצא היטלר זמן לצייר ולקרוא את כתבי שופנהאואר וניטשה על האדם העליון שהצבא הגרמני חילק לחיילים. כמה פעמים ניצל ממותו, למשל כאשר התפוצץ פגז צרפתי בעמדת פיקוד קרמית והרג ופצע כמעט את כל אנשי המטה שהיו שם. בין הצצועים קשה היה מפקד הגרודו, שעמד להמליץ על הענקת עיטור צלב הברזל להיטלר – וזאת על חלקו, לצד חייל אחד, בהגנה על חיי מפקד זה תחת אש ימים אחרים לפני כן. היטלר יצא מהעמדה רקות אחרות לפני נפילת הפגז. מעין את לכאת – להתנקשויות שהיטלר ניצל מהן פעם אוד פעם בחיזות שליט גרמניה.

מהגרוד של היטלר, שמנה בראשית המלחמה 3,000 איש, נותרו חיים בסיומה רק כ־500. מסוכן במיוחד היה תפקידו של היטלר כמקשר, שרבים רבים



סיבת ההשתמטות: מאסר. סטלין לאחר המלחמה, 1919



חייל בריטי ושמו הנרי טנדי כמעט שינה את ההיסטוריה העולמית במהלך השתלטות על כפר צרפתי: היטלר (בתמונה מ־1914) היה בטווח הרובה שלו, אך הוא החליט שלא לירות. חייל פצוע וכושל, טנדי ראה לנגד עיניו השולח מבט יגע לקנה הרובה שלו כאילו הוא יודע שהוא כבר יודע שהוא הולך למות. למה להרוג אותו, חשב. טנדי התפסים כבריטניה, ונעשה גיבור לאומי, משום שהיה החוג המעט ביותר בצבא הבריטי. הוא לא ידע מי היה החייל שעל חייו הם. אך היטלר זכר היטב את התקרית הזאת ואת האיש שכמעט ידה בו, ואף זיהה את פניו בעיתונות.

היטלר השיג העתק של תמונה שהצייר האיטלקי פרוטוניטו מנגיה צייר על פי תצלום ידוע שבו נראה הגיבור הבריטי טנדי נושא חייל פצוע בתחילת המלחמה, תלה אותו בביתו. כאשר בא לשם ראש ממשלת בריטניה צ'מברליין ב־1938, ביקוד פייסנות שהוביל לחתימת הסכמי מינכן הנודעים לשמצה, ראה להפתעתו את התמונה ושאל את היטלר מה לו ולתמונת חייל בריטי. היטלר ענה לצ'מברליין "זה האיש שכמעט רוג אותי, והייתי מושוכנע שלעולם לא אראה את גרמניה טוב. אבל ההשגחה העליונה שמרה עליי גם אז". הוא ביקש מצ'מברליין שיעביר את תודתו לטנדי.

ואכן – כפי שסיפר לימים אחיינו של טנדי – יום אחד צלצל הטלפון בביתו של הנרי טנדי ועל הקו היה ראש הממשלה. הוא ריוח לטנדי על השיחה עם הפזיזר, ועל התרות שהלה ביקש לשלוח לאיש שהחליט שלא לירות בו. רק אז נודע לטנדי הברדם מי היה האיש שהוא החליט להציל את חייו ולא לירות בו. הוא חזה כמונב עוד קודם לכן בתמונות של שליט גרמניה, אבל לא זיהה אותו כאיש שהיה על כוונת הדיבה שלו ב־1918. הוא היה מוכה הלה. דחתו על שמלה על האיש התעצמה בשנים הבאות, כאשר היה בלונדון המופצצת. טנדי נפטר ב־1977 והוא בן 86.

באוקטובר 1918 היטלר התעורר ומנית מהתקפת גז כחוד של הבריטים. עשה ששכב עיוור חסר ישע בבית החולים בימות החורף של 1918, בעוד גרמניה נכנעת לאויבה, דומה היה עליו כי בשלזנו האישי כצייר ועיוורונו מתמוגים באסן שבא על העם הגרמני כולו. הלה התבוסה גרם לו ועודו נפשי עמוק. הוא סיפר שכאשר שמע על שביחת הנשק בכה בפעם הראשונה מאז מות אמו. נראה היו לה שתבוסה כזאת אפשר להסביר רק בגנידה,

בחתירה אפלה של הגזע השנאו עליו, זה שעמו נמנה גם מפקדו ודרוש טובתו.

גרינג מפיל המטוסים

רק מעטים מראשי המשטר הנאצי היו בעלי עבר משמעותי במלחמת העולם הראשונה. אנשי המעגל הראשון שסביב היטלר – הימלר, גבלס, בורמן ושפר – היו צעירים מכדי למלא תפקיד של ממש במלחמה הזיא.

חזריג היה מספר 2 ברייך השלישי, שר האוויריה דמן גרינג. במלחמת העולם הראשונה היה גרינג טייס קרב שהתפרסם כמספר הרב של מטוסי קרב שהפיל. הוא טען ל־22 לפחות; לדעת המוחך הוא אכן הפיל לפחות 17 מטוסי אויב. הצלחתו זאת הביאה אותו בסוף המלחמה להתמנות מפקד היחידה של הטייס המפורסם ביותר של גרמניה, מנפרד פודייכטוופן, "הברון האדום", שנרגז זה מקרוב. לאחד המלחמה היה גרינג גיבור מלחמה מפורסם ומעוטר, והצטרפותו למפלגה הנאצית נחשבה להישג אריז שלה. סביר להניח שבוכות עברו זה וזה לשמש לאורך שנים רבות מספר 2 הרשמי של היטלר.

בין מצביאייה של גרמניה הנאצית, פילדמרשל ארווין רומל, שכמעט כבש למען היטלר את המזרח התיכון, התפרסם בתרומתו למלחמת העולם הראשונה. הוא היה אז קצין זוטר למדי, סרן בחיל הרגלים, אך בקרבות עם הדיומנים האיטלקים בלט בזכות טקטיקות ייחודיות, שהיו גרעינה של האסטרטגיה שתשמש אותו כעבור שנות דוד במדבר לוב ובמצרים. על תוקפנותו וכושר האלתור שלו בחזית אינונצו באיטליה הוענק לרומל הצעיר העיטור הקיסרי הגבוה ביותר, רבד חסר תקדים לגבי קצין חיל רגלים זוטר.

ספרו 'חיל הרגלים תוקף' על ניסיונו במלחמת העולם הראשונה היה רבימכר, והיטלר עצמו קרא אותו בתשומת לב. הספר איללו תורגם לעברית והופיע בהוצאה הצה"לית 'מערכות'. זהו מן הספרים הבודדים של מצביאים נאצים שתורגמו לעברית, והיחיד הנוגע לניסיונו של קצין גרמני במלחמת העולם הראשונה שהופיע בלשוננו – אות לחשיבות הרבה שמייחסים לו גם בצבא הישראלי.

מוסוליני עוזב את השמאל

ומכאן לבן בריתו של היטלר, שליט איטליה בניטו מוסוליני. ערב מלחמת העולם הראשונה כבר היה מוסוליני פוליטיקאי סוציאליסטי ידוע, שנחמך במהפכה סוציאליסטית אלימה ושימש עורך עיתון המפלגה. כשפרצה המלחמה הוא קרא לניטרליות מוחלטת, אך עד מדרה שינה את דעתו וצידד בחריה למעצמות ההסכמה. היו שייחסו את השינוי לשוחד צרפתי, אך השינוי שחל במוסוליני היה אמיתי. כשהצטרפה איטליה למלחמה הוא התגייס לצבא, וב־1917 נפצע.

לאחר מכן חזר לעבוד בעיתונו. אלא שהאידיאולוגיה שלו עברה שינויים דרמטיים. איש השמאל הלוחמני עבר אל הקצה הלאומני והניף את נס הפשיזם. היו שמועות שגרמה לכך, בין היתר, סדרת הסרטים על הגיבור הרומאי הרמיוני מצ'יסטה. הסרט הראשון בסדרה, 'כבידיה', יצא לאקרנים ב־1914 ותיאר את גודלת האימפריה הרומית במלחמות הפוניות. השחקן שגילם את הגיבור, ברתולומאו פגאנו, דמה למוסוליני כשתי טיפות מים. תסריטאי 'כבידיה' היה הסופר גבריאלה ד'אנונציו, הוגה דעות לאומני מוסוליני, בין אם הושפע מהוכיב בן דמותו ובין אם לא, הושפע מר'אנונציו והפיץ את דעותיו – שעל פיהן המלחמה היא הדרמנות להתחדשותה הלאומית של איטליה.

סטלין נרקב בסיביר

מנהיג ברית המועצות במלחמת העולם השנייה, הרוזן יוסף סטלין, התקשה לעשות דבר מה משמעותי במלחמת העולם הראשונה – שכן רוב שנותיה היה אסיר בסיביר, בגלל פעילותו המהפכנית. ב־1917 שימש עורך ביטאון המפלגה הבולשביקית, 'פרבדה', אך היה נתון למזונו של כתב המאמרים הראשיים לב קמנייב. בשלהי המלחמה, לאחד מהפכת אוקטובר, שימש קומיסר פוליטי בצבא האדום.

מהפכה הקומוניסטית אירעה בעיצומה של מלחמת העולם הראשונה, ולמעשה התאפשרה בגללה. ולרימיד איליץ' לנין, מנהיג המהפכה, הגיע לרוסיה מגלותו בשוויצריה בעודת הגרמנים,

שהיו מודעים היטב לנוח האריז שיכול לגרום האיש הזה לאימפריה הרוסית. הם אפשרו אפוא ללנין ולאנשיו לעבור בגרמניה בקרון חתום, שאתו אסור היה להם לעזוב. ברוסיה התגלה לנין ככלי נשק מוזיק יותר מכל התותחים הגוים הגרמניים, וגרם בפעילותו החתרנית נזק אריז למאמץ המלחמה הרוסי. שירות חשוב אף יותר לגרמנים עשה לנין לאחד שתפס את השלטון ברוסיה. הוא הוביל לחתימת הסכם ברסטליטובסק בין רוסיה לגרמניה, שהפסיק את המלחמה ונתן לגרמנים שטחים רוסיים.

רוזולט ים וצרצ'יל גם

ולבסוף, למערב. שני מנהיגיו הגדולים של העולם החופשי במלחמת העולם השנייה מילאו, במפתיע, אותו תפקיד במלחמת העולם הראשונה: שניהם היו אדואים על הצי הצבאי של מדינותיהם. אלה הם גם שני האישים היחידים שנשארו תפקידים ממשלתיים בכירים בשתי המלחמות.

נשיא ארצות הברית במלחמת העולם השנייה, פרנקלין דלאנו רוזוולט, שימש במלחמה הראשונה תתישר לענייני הצי. הוא התמיד בתפקיד זה עד 1920. הוא נודע כמצודד נלהב בשימוש בצוללות, ויום כמה תוכניות לעצירת צי הצוללות הגרמני – ביניהן תוכנית למחסום מוקשים ימיים ענק מסקוטלנד ועד נורווגיה, למלחמת העולם הראשונה, והיוזמת שנקט בתפקידו, הציאו לו מוניטין והוניקו את יוקרתו הפוליטית במידה כוו שכבר ב־1921 היה מועמד המפלגה הדמוקרטית לסגן הנשיא. הדמוקרטים כשלו במסע הבחירות הזה, ורוזוולט נאלץ לחכות עוד כמה שנים. ב־1921 אף לקה בשיתוק ילדים, שעצמו נאבק כל שנות נשיאתו הרבות.

וינסטון צ'רצ'יל, ראש ממשלת בריטניה במלחמת העולם השנייה, לא רק שימש בתפקידים בכירים בשתי המלחמות, הוא אף כתב את ההיסטוריה של שתיהן. סדרת ספריו על מלחמת העולם השנייה ומתה לתאורה רבה, אך רק מעטים מכירים את הסדרה בת שלושת הכרכים שכתב על המלחמה הראשונה: 'המשבר העולמי', 'החזית המזרחית' ו'תוצאות המלחמה'. להבדיל מהסדרה הגדולה שלו על מלחמת העולם השנייה, ספרים אלה לא תורגמו לעברית. צ'רצ'יל היה במלחמת העולם הראשונה שר הימיה, ולאחד מכן שר החינוש. אלא שלהבדיל מרוזוולט, צ'רצ'יל לא קנה לעצמו בשנים הון שם של שר מוצלח. תפקידו הותסם בגלל אחריותו השישה למתקפה הבושלת על הצי האי גליפולי ב־1915. המתקפה נועדה להשתלט על מצרי הדרדנלים, המוליכים מהים השחור לים התיכון, וכך לאיים על הבריה העות'מאנית איסטנבול, לפתח לדוסים נתבי ימי לים התיכון, ולהעביר את מדינות הבלקן לצדן של מעצמות ההסכמה. צ'רצ'יל חשב לטטף ניצחון קל שטייע לקצר את המלחמה. חשבונותיו התגלו כשגויים. תורכיה נחלה במערכה זו את ניצחונה הגדול היחיד במלחמה. אחד המצביאים הבולטים בצד התורכיה היה מוסטפה כמאל, שהמריא על כנפי הניצחון הזה וכעבור שנים אחרות נודע כאטארתורכ, המהפכן החילוני אבי תורכיה המודרנית.

צ'רצ'יל לקח על עצמו את מלוא האחריות והתפטר מהממשלה. הוא יצא לחצי שנה לשירות קרבי בחזית המערבית, שם שימש מפקד גרוד בדרגת סגניאלוף. במאי 1916 הוא שב לבריטניה ולמקומו בפרלמנט. כעבור שנה מינה אותו ראש הממשלה לויד ג'ורג' לשר החינוש והטיל עליו את האחריות לייצוד הנשק, לרבות טנקים ומטוסים, שנדרש להבסתה של גרמניה.

במסגרת תפקיד זה התודרע לר"ד חיים ויצמן, שמונה למנהל המעברות של הארמירליות הבריטית. ויצמן גילה שם שיטה להפקת אצטון, וחמר חיוני לייצוד חומרי נפץ, מתסיסה של חומרי גלם צמחיים. תמיכתו של צ'רצ'יל עודה לוויצמן להשיג משר החוץ, הלווד אחרו ברפור, לקראת כיבוש ארץ ישראל בידי הבריטים, את ההצדה המפורסמת שהכריה בזכותו של העם היהודי לבית לאומי בארץ ישראל.

בסיום המלחמה התמנה צ'רצ'יל לשר המלחמה שמשיתמו הייתה לשחרר את החיילים לביתם ללא תקלות ולשלוח אספקה צבאית לכוחות האנטי־בולשביקים ברוסיה. גם ניסיונו זה נכשל, והבולשביקים השתלטו על רוסיה. את תרומית הכישרלונג הסדרתי שדבקה בו במלחמת העולם הראשונה הצליח צ'רצ'יל לסלק רק במלחמת העולם השנייה. ■



מוסוליני (בתמונה מ־1917), איש השמאל הלוחמני, עבר אל הקצה הלאומני והניף את נס הפשיזם. היו שמועות שגרמה לכך, בין היתר, סדרת הסרטים על הגיבור הרומאי הדמיוני מצ'יסטה. הסרט הראשון מתיאר את גדולת האימפריה הרומית במלחמות הפוניות. השחקן הראשי דמה למוסוליני כמו שתי טיפות מים. מוסוליני הושפע מהסדרה שעל פיה המלחמה היא הזדמנות להתחדשותה הלאומית של איטליה

מזיק יותר מכל תותח גרמני. לנין, 1914

100 שנים

למלחמת העולם הראשונה